

de nye retningene i fare for å gjøre den motsatte feilen av sine forgjengere: snarere enn å overfokusere på integrasjon, overfokuserer de ofte på variasjon, og underkommunerer at variasjon ofte viser til et underliggende felles mønster (felles kultur = evnen til uenighet). For det tredje kan det synes som om en nytolkning av den gamle marxistiske disiplinen politisk økonomi kunne egne seg godt som et delperspektiv i dagens studier av symbolmakt, kreolisering og flyt av mening. I eiendomsforhold og økonomisk ulikhet finnes det faktisk en kvantifiserbar dimensjon som i høy grad kan kaste lys over den kulturelle variasjon vår tid genererer. Selv om også økonomien er blitt vanskelig å studere i de transnasjonale selskappenes tidsalder.

Thomas Hylland Eriksen
Institutt og museum for antropologi
Universitetet i Oslo
Norge

ANDERS LINDE-LAURSEN & JAN OLOF NILSSON (red.): *Möjligheternas landskap: Nordiska kulturanalyser*. NORD 1994:21. København & Stockholm: Nordisk Ministerråd 1994. 240 sider, illustreret. ISBN 92-9120-500-1 paperback.

Den foreliggende bog er et resultat af en række møder i Nordisk Sommeruniversitet, kreds 7 fra 1989 til 1992. Artiklerne i bogen er koncentreret om kultur i Norden undtagen Finland og Færøerne. Med kultur menes specielt forholdet mellem menneskekroppen og den fysiske omverden – planlægning både i by og på land. Det drejer sig om kulturhistoriske analyser. Hvorfor bogen hedder *Möjligheternas Landskap* er ikke klart, da de historiske beskrivelser næsten alle handler om overgangen fra fortid til moderne tid. Denne overgang synes at forløbe med en ensartet nødvendighed uden mange muligheder for variation. En undtagelse er Kenneth R. Olwigs artikel: *Det britiske Italien i Norden: Landskab, landscape og kroppen*. Han benytter her sproghistorien for at vise ændringer i betydningen af ordet land. „Land“ kommer til at fremstå som en nordisk modsætning til sydens geometriske planlægning, der blev anvendt i Romerriget. Forfatteren viser, hvordan den britiske opfattelse og behandling af landskabet omformer dette til et *sceneri*: En udformning af landska-

bet, der på grundlag af det gamle romerske kvadratnet og med udgangspunkt i landskabsmalerier, iscenesætter landskabet, der bliver gjort til billeder. I modsætning hertil var den gamle betydning af ordet land „tilstedeværelse“ – fysisk nærvær. Noget der jo er langt mere kropsnært en scenerier. Det er en artikel med mange fine iagttagelser.

Det gælder for artiklerne generelt, at de holder sig til de visuelle aspekter af land, krop og by. Lyde og lugte inddrages ikke undtagen i artiklen af Jan Olof Nilsson: *Man måste härda sig*. Den beskriver hygiejnismens udvikling i Sverige fra 1784 til 1994, og hvordan den er afhængig af den samme udvikling i det øvrige Europa. Han gennemgår forholdet til forskellige elementer, der indgår i udviklingen mod større *renselse*, også hvad angår lugte (sved). Han påviser, hvordan byen fra at være centreret om et torv i hygiejnens navn udvikles til et gigantisk sanatorium med nye åbne byplaner. Det er en god indgående beskrivelse af en velkendt udvikling.

Bogens artikler er ikke præget af teoretiske overvejelser. De er beskrivende og refererende. De kan forekomme lidt almodiske, som om de havde rod i 60'ernes og 70'ernes ideologikritik, som vi kender den fra universiteterne og arkitektskolerne.

I en veloplagt artikel: *Den belyste krop og kroppens udråling: Dem fra Farre med det røde V*, beskriver Niels Kayser Nielsen en stigende fremhævelse af synssansen i moderne tid. Han nævner dog ikke Michel Foucault, der fremhæver den voksende interesse for denne sans i europæisk kulturhistorie i *Surveillance et punir*, (Paris 1975).

Niels Kayser Nielsen har et begreb om kroppens hævn mod den overvågede krop. Denne hævn forklarer forskellige fænomener i vor egen tid lige fra spisevægring til det, at der er tilladt at være tyk.

Mats Franzén har et originalt udgangspunkt i beskrivelsen af byudviklingen, når han taler som titlen på hans artikel lyder: *Inte bara hemlängtan? Lyst och längtan till svenska städer*.

Beskrivelser af moderne byer kan findes hos Per Stounbjerg: *Den overbelyste by. Kommentar til et essay af Paul Virilio*, og i Barbro Smeds: *Berätta för mig om fasaderne*, som er en stærkt impressionistisk fortælling fra en tur til New York for at optage en film. Billederne til denne tekst er fra filmen *HETT HETT HETT*. De er meget surrealistiske og står i flot-

te gengivelser, hvilket gælder samtlige billeder i bogen.

Ola Larsmo beskriver især udviklingen i det moderne Sverige, hvorimod Tomas Germondson med sin artikel: *Herre på täppan – småbruket som ett möjligheternes landskap i den lilla skalan*. Det må være herfra, bogens titel er hentet. Artiklen er en ideologikritisk beskrivelse af manipulation med bønder og arbejdere. Får de deres eget lille jordlod og lille drømmehus, så bliver de ikke socialister, men opbevares som arbejdskraftreserve på landet.

Nogle af bogens forfattere benytter visuelt materiale som film, således Anders Linde-Laursen: *Danernes Mark*, og Per Olov Quist i *Det förlorade och återvunna paradiset – tankar kring landsbygden som dröm och verklighet i svensk film*.

Anders Linde-Laursen beskriver anvendelsen af to film: *Kongen bød* fra 1938 og P.H.s Danmarksfilm fra 1925 og især sidstnævntes skæbne i Danmark indtil 1963.

Den anden artikel handler om svensk film fra 30'erne til i dag – om forholdet mellem land og by, og hvorledes landet har afgørende betydning for svensk nationalfølelse. Landet er det sted, man forlader og vender tilbage til.

Om betydningen af forholdet mellem by og land for den norske hjemfølelse kan man læse hos Ola Vigsø: *Drømme om land og by*. Han gennemgår socialdemokratiske plakater i en periode fra 20'erne til 60'erne. Det er en fin lille billedanalyse, der viser, at for nordmænd er landet en vigtig del af den norske hjemfølelse, selv hos byboere. På de fleste af de gengivne plakater kommer vinden fra venstre i billedet.

En anden brug af billeder finder vi hos Sigurjon Baldur Hafstinsson: *Fotografisk landvinding – islandske landskabsfotografier og national bevidsthed*. Denne artikels indhold består bl.a. i en kritik af turistindustriens brug af billeder, hvor vi er kommet dertil, at en del af denne industri skal vise billeder, hvoraf det fremgår, at naturen er uberørt af turistindustrien!

Tilbage er der to forfattere, som er udenfor bogens hovedlinje. Den ene er Oscar Hemer med *Äventyr i landskap*, der både består af tekst og egne billeder. Den handler om rejsen som myte både som udlængsel, flugt, eksil, valfart og „Den sista färden“.

Den anden artikel handler bl.a. også om at rejse. Det er *Helt i et landskap* af Bodil Sten-

seth, som handler om Fridjof Nansen (1861-1930). Hun forsøger at karakterisere Nansens syn på samfund og natur: „...eventyrlysten hans sugede næring fra landskapet.“ (s. 153).

Jeg mangler nu til sidst at nævne bogens afsnit *At tænke i rum*, som udgør en form for indledning skrevet af Anders Linde-Laursen og Jan Olof Nielsson, selvom der står henholdsvis jeg og jag i artiklen i stedet for vi. Det må være en finte i forhold til læseren, der gæfter hvem af forfatterne, der siger jeg og hvem jag. Måske et forsøg på nordisk integration. De nævner både en, der hedder Douglas og en, der hedder Bergson – uden henvisninger.

Som det fremgår af ovenstående, er der artikler, jeg er gået mere ind på end andre. Det skyldes ikke, at der ikke er noget godt i de andre artikler. Denne bog er ikke anmeldervendig, fordi den er så uensartet. Hver artikel er som en bog i sig selv. Det nordiske perspektiv binder dem sammen. Hertil kommer en moderne læggen vægt på det sete frem for det hørte rum. Bogen virker som et indlæg i en debat om sider af nordisk kultur i forhold til EU. Den kan måske bruges som sådan f.eks. i Gymnasieskolen. Især hvis der er interesse for sammenhængen mellem etik og æstetik i den nyere tid i Norden.

Bror Westman
Antropolog

MARYON McDONALD (ed.): *Gender, Drink and Drugs. Cross-Cultural Perspectives on Women 10*. Oxford & Providence, USA: Berg Publishers 1994. 271 sider. ISBN 0-85496-719-2 hardback £34,95. ISBN 0-85496-867-9 paperback £14,95.

For knap ti år siden udkom en antologi med antropologiske perspektiver på alkohol under titlen *Constructive Drinking* redigeret af den engelske antropolog Mary Douglas. For et par år siden kom endnu en antropologisk antologi om alkohol med titlen *Alcohol, Gender and Culture* denne gang redigeret af den græske antropolog Dimitra Gefou-Madianou. Og sidste år – alle gode gange tre – bragte så den engelske antropolog Maryon McDonald atter rusmidler på den antropologiske dagsorden med antologien *Gender, Drink and Drugs*.

I forordet til *Constructive Drinking* tog Mary Douglas til genmæle over for den socio-